

УДК 37(09)(460)»1899/1904»

Носовець Владислав

ORCID 0009-0001-1968-4970

Аспірант кафедри педагогіки і методики  
викладання історії та суспільних дисциплін  
Національний університет «Чернігівський колегіум» імені Т. Г. Шевченка  
(м. Чернігів, Україна) E-mail: vlad.nosovets402@gmail.com

## ІДЕЯ «ПРОСВІТНИЦЬКОГО РЕГЕНЕРАЦІОНІЗМУ» В ІСПАНЬКОМУ ЧАСОПИСІ «СУЧАСНА ШКОЛА» (1899–1904 РОКИ)

*Часопис «Сучасна школа» був одним із провідних педагогічних періодичних видань в Іспанії у 1891–1934 роках. Наприкінці 1890-х – на початку 1900-х років він став справжнім провісником ідеї «просвітницького регенераціонізму».*

**Мета роботи** передбачає вивчення контенту іспанського часопису «Сучасна школа» та аналіз відображення ідеї «просвітницького регенераціонізму» в публікаціях іспанських педагогів 1899–1904 років.

**Методологія.** У ході дослідження змісту іспанського часопису «Сучасна школа», який видавався на межі XIX–XX століть, використовувалися загальнонаукові методологічні підходи – системний, структурно-функціональний, проблемний, а також конкретно-наукові підходи: парадигмально-педагогічний, порівняльно-педагогічний, проблемно-історичний, герменевтичний. Основними методами дослідження були педагогіко-ретроспективний, порівняльно-зіставний, метод герменевтики.

**Наукова новизна.** У статті показано, що ідея «просвітницького регенераціонізму» була ключовою в іспанському часописі «Сучасна школа» у 1899–1904 роках.

**Висновки.** Одне з провідних педагогічних періодичних видань у Королівстві Іспанія – журнал «Сучасна школа» – наприкінці 1890-х – на початку 1900-х років стало захисником та поширювачем ідеї «просвітницького регенераціонізму». Іспанські педагоги доводили, що, передусім розвиваючи освітню сферу в країні, розбудовуючи систему національної освіти, долаючи масову неграмотність населення, держава зможе стати на шлях відродження, оновлення та піднесення.

**Ключові слова:** часопис «Сучасна школа», «просвітницький регенераціонізм», іспанські педагоги, педагогічні періодичні видання.

**Постановка проблеми у загальному вигляді.** У дискурсі іспанських педагогів на сторінках часопису «Сучасна школа» (La Escuela Moderna) на межі XIX – XX століть проводилася ідея «просвітницького регенераціонізму» – ключова ідея інтелектуального руху за оновлення, піднесення та розквіт могутньої Іспанії. У переломні часи історії Вітчизни іспанські інтелектуали рішуче стали на захист цінностей свободи, освіченості, прогресування. Роздуми іспанських освітян неминуче приводили їх до висновку про те, що всезагальне просвітництво – не далека, абстрактна мета, а невіддільна умова збереження іспанських державності та народності. На шпальтах журналу «Сучасна школа» іспанські педагоги проводили ідею «просвітницького регенераціонізму», щиро прагнучи до всеохопного оновлення рідної країни, до її справжнього відродження під силою колективного духу народу.

**Аналіз останніх досліджень і публікацій.** До вивчення проблеми національного регенераціонізму в Іспанії межі XIX – XX століть зверталися знані історики М. Туньон де Лара (Manuel Tuñón de Lara), Х. Вісенс Вівес (Jaime Vicens Vives), Х. Орті (Juan Alfonso Ortí), М. дель Мар (Maria del Mar del Pozo Andres) та інші, історики педагогіки Б. Дельгадо Кріадо (Buenaventura Delgado Criado), А. Капітан Діас (Alfonso Capitan Diaz), М. де Пуельєс (Manuel de Puelles Benitez), А. Каналес (Antonio Canales Serrano) та інші. Аналіз проблематики іспанської преси на межі XIX – XX століть проводився в контексті історико-педагогічного дослідження освітніх процесів (Н. Дічек, В. Майборода, О. Сухомлинська та інші), компаративно-педагогічного вивчення світового досвіду педагогічної теорії та практики (Т. Левченко, О. Локшина, О. Матвієнко та інші).

**Метою статті** є вивчення змісту часопису «Сучасна школа», який видавався в Мадриді на межі XIX – XX століть, та аналіз відображення ідеї «просвітницького регенераціонізму» в публікаціях іспанських педагогів 1899–1904 років.

**Методологія і методи дослідження.** У ході дослідження змісту іспанського журналу «Сучасна школа», який видавався на межі XIX – XX століть, використовувалися загальнонаукові методологічні

підходи – системний, структурно-функціональний, проблемний, а також конкретно-наукові підходи: парадигмально-педагогічний, порівняльно-педагогічний, проблемно-історичний, герменевтичний.

Основними методами дослідження були педагогіко-ретроспективний, порівняльно-зіставний, метод герменевтики. Педагогіко-ретроспективний метод сприяв окресленню змістових ознак понять «національний регенераціонізм» і «просвітницький регенераціонізм». Порівняльно-зіставний метод дозволив віднайти схоже й відмінне у поглядах іспанських педагогів наприкінці 1890-х – на початку 1900-х років на проблему просвітницького регенераціонізму. Метод герменевтики дав змогу тлумачити, інтерпретувати та коментувати історико-педагогічні джерела, зокрема, статті та замітки іспанських педагогів у часописі «Сучасна школа», виходячи із суб'єктивних рис авторів та об'єктивних історичних умов.

**Виклад основного матеріалу дослідження.** Мадридський журнал «Сучасна школа», який розпочав свою історію з квітня 1891 року з ініціативи видатного педагога Педро де Алькантара Гарсії (Pedro de Alcantara Garcia Navarro), наприкінці 1890-х років став справжнім провісником ідеї просвітницького регенераціонізму у Королівстві Іспанія.

Іспанська науковиця Соледад Монтез Морено (Soledad Montes Moreno) підкреслювала, що журнал був саме «інструментом просвітницького регенераціонізму в Іспанії наприкінці [XIX] століття, коли вона вже відчула «катастрофу» та «лихоліття» [11, 413].

Ідея «просвітницького регенераціонізму» була широкоформатна за своїм задумом. Вона передбачала не просто вирішення «освітнього питання» та подолання неграмотності населення, але втілювала прагнення демократизації суспільно-політичного життя, устремління до розбудови громадянського суспільства, сподівання на цивілізоване буття іспанського народу та його подальший історичний поступ.

Педагогиня Марія Карбонель Санчес (Maria Carbonell y Sanchez) у статті «Національна освіта» (La Escuela Moderna, 1899) зазначала, що в своєму прагненні до оновлення іспанський народ має зосередитися на моральних умовах розвитку суспільства, оскільки прогрес у нагромадженні матеріальних благ без морального вдосконалення не сприятиме народному піднесенню. «Освічувати майбутні покоління – ось рятівний і надійний засіб. Відмовимося від проєктів реставрації, що не дадуть нам іншого результату, окрім нового вигляду старої будівлі; спрямуємося на підвалини, на основи. Формування нових людей в усіх соціальних порядках стане загальною справою, і все спрямується на шлях відродження. Освічуючи розум, формуючи характер, виховуючи почуття особистої гідності та скеровуючи волю, досягаймо плідного прогресу та сприяймо подальшому поступу», – закликала освітянка [3, 5].

В іншій публікації Марія Карбонель Санчес стверджувала: «Усі ми прагнемо до радикального перетворення, усі бажаємо нової Батьківщини, фенікса, який воскресає з власного попелу. Саме ті, хто шукають цих результатів у дослідженні складних проблем, що містяться у вихованні, йдуть справжнім та правильним шляхом» [2, 408].

Шкільний учитель Антоніо Мартінес Діас (Antonio Martinez y Diaz) у статті «Освіта та держава» (La Escuela Moderna, 1902) наголошував на значущій ролі держави у справі національного регенераціонізму, на необхідності держави в Іспанії брати освітню справу у власні руки. Він пояснював: «У людському суспільстві існують дві суспільні сутності, які мають у долі народів велике значення та виконують надзвичайно важливі функції, – це родина і держава. Родина була первинним суспільним елементом... Держава ж, утворившись як національна єдність, була необхідна для забезпечення виконання громадянських обов'язків та поваги прав усіх громадян» [10, 8].

Для сучасної Іспанії украй затребуваною є виважена політика держави, адже «понад дев'ять мільйонів людей є неграмотними» [10, 12].

Задля регенераціонізму та піднесення країни найперше має бути подолана неграмотність, має стати обов'язковою освіта, а держава має дбати про освітню справу. Освіта повинна бути загальною, щоби її могли отримувати люди будь-якого класу, освіта має бути справою всього життя людини. І дитина, і дорослий, і чоловік, і жінка, усі суспільні класи потребують освіти з тим, щоби вдосконалюватися та виконувати власне призначення. І держава має бути зацікавлена в тому, щоби її громадяни були освіченими в усіх науках та вихованими, оскільки саме «народ сприятиме культурному розвитку, втілюючи розум та волю задля оновлення Батьківщини» [10, 12–13].

Антоніо Мартінес Діас піднесено проголошував: «Місія возвеличувати й оновлювати Батьківщину – в руках Учителя, це йому потрібно добиватися, щоб усі його учні вигравіювали в своїх серцях і душах святу любов до Іспанії, яка вкриває всіх нас своїм дивовижним, прекрасним небом, як благословенна матір оберігає всіх іспанців» [10, 18].

У статті «Про реорганізацію нормальних шкіл» (La Escuela Moderna, 1901) викладач вчительської нормальної школи м. Аліканте Антоніо Сервера Ройо (Antonio Cervera y Royo) зауважував: «Освіта, праця, культура. Це – необхідні умови для повного відновлення Іспанії. Бо, очевидно, що життя і добробут народу прямим чином залежать від його моральності та просвітництва; інтелектуальне і моральне багатство народу – це найбільше його багатство» [5, 278].

На думку педагога, реформування освіти в Іспанії треба розпочинати з початкової ланки. І найпершим чином необхідно засновувати нові школи, збільшувати кількість учительських кадрів у початкових школах та покращувати становище вчителства.

У більш пізній публікації – праці «Пропозиція стосовно народної освіти» (La Escuela Moderna, 1903) Антоніо Сервера Ройо писав: «Народи – це спільноти, людські організми, які мають власну особистість, автономну індивідуальність, призначену виконувати певну функцію, що полягає в тому, щоб іти

прогресивно до свого вдосконалення та врешті-решт досягати, наскільки це можливо, добробуту для себе та усього людства» [4, 271].

На погляд педагога, єдиним спасінням для Королівства є «поширення і збільшення просвітництва та моральності, тобто культури» [4, 272].

У публікації «Реформа початкового навчання» (La Escuela Moderna, 1899) Антоніо Сервера Ройо вів мову про всеосяжне значення народного просвітництва. «Для того, щоби зрошувати і зміцнювати народну душу, необхідно, щоб усі сили, які її складають, були зв'язані воедино солідарністю почуттів, інтересів та прагнень, а це неможливо без відповідного виховання; проте теперішнє виховання в Іспанії не дозволяє досягти такого стану об'єднання в колективному дусі», – зазначав він [6, 145].

Освіта відіграє найважливішу роль у поступі народу. Виховання всіх і кожного з індивідів формує суспільний організм. Якщо всі і кожний окремо навчатися контролювати себе та поводитися належним чином, то, з одного боку, в суспільстві будуть реалізовуватися індивідуальні здібності, а з іншого, – ніхто не порушуватиме суспільний порядок, вторгаючись у чуже право, і тоді народ процвітатиме. «Основна причина, або краще сказати, єдина причина нашого сучасного занепаду, є те, що в Іспанії відсутні колективний дух, звичаї громадянства, і саме тому, що не існувало до теперішнього часу справжньої системи національної освіти», – стверджував Антоніо Сервера Ройо [6, 154].

Про те, що у теперішній Іспанії значно зріс інтерес самого суспільства до проблеми національної освіти, ведеться мова про неї і в парламенті, і в наукових товариствах, йшлося у публікації «Проблема національної освіти і «виробничі» класи» (La Escuela Moderna, 1900) видатного іспанського педагога Франсіско Хінера (Francisco Giner de los Rios). Педагог зауважував, що «розбудова системи національної освіти, тобто освіти, найкращим чином відповідної духу іспанського народу, має здійснюватися з урахуванням іноземного передового педагогічного досвіду, але добре адаптованого для умов Іспанії» [8, 259].

Викладач Центральної нормальної вчительської школи у м. Мадрид Консепсьон Саїс (Concepcion Saiz) у статті «Політика та педагогіка» (La Escuela Moderna, 1901) наголошувала: «покращення початкової освіти і становища вчителства має бути знаменом іспанської педагогічної політики» [12, 42].

На погляд освітянки, саме педагогіка слугуватиме цілям оновлення країни, бо її безпосереднє призначення – розвивати та вдосконалювати природні здібності людей, підготовлювати їх до виконання всіх своїх обов'язків у суспільстві.

Педагог Педро де Алькантара Гарсія (Pedro de Alcantara Garcia) у статті «У XX столітті» (La Escuela Moderna, 1901) розмислював стосовно ідеї просвітницького регенераціонізму. На погляд освітянина, для того, щоб іспанський народ зміг оновитися як нація, йому необхідно стати на шлях європеїзації, а поки що він перебуває поза межами європейської цивілізації. І для того, щоб іспанський народ став життєздатною нацією, йому необхідно докласти усе серце, усю свою душу та ще й енергійну, наполегливу волю на розбудову системи народної освіти [1, 9].

У лютому номері 1902 року журналу «Сучасна школа» був опублікований текст промови політика-ліберала Рафаеля де Лабра (Rafael Maria de Labra Cadgrana) в Сенаті 24 грудня 1901 року, в якій той доводив, що опікунська діяльність держави дозволить розвинути освіту в щонайкоротший термін. Метою сучасної освітньої політики є державне сприяння розвитку освіти з наданням свободи кафедрам та поступовою емансипацією. Стосовно початкової освіти сприяння держави необхідне для об'єднання національного духу, для надання можливостей масам громадян користуватися правом голосу, правом на асоціації, для полегшення розв'язання соціальної проблеми, під якою слід розуміти «не лише економічну проблему робітника, а проблему культури всіх класів, їхніх взаємних відносин та морального становища родини та міста» [9, 86–87].

У статті «Сучасний стан початкової освіти» (La Escuela Moderna, 1904) учитель державної школи у м. Барселона Хуан Вальс (Juan Perich y Valls) зазначав, що задля подолання масової неграмотності в Іспанії, необхідно урядам основну увагу зосередити на розвиненні початкової освіти. Не можна нині залишатися бездіяльними, навпаки треба щосили сприяти виведенню іспанського народу на цивілізаційний модерний шлях. Недостатньо шкіл, педагогічний навчальний матеріал бідний і негідний, він зовсім не відповідає вимогам сучасної педагогіки.

Педагог пояснював: «Двері школи мають бути відкриті для всіх дітей. Не може бути плата за навчання такою, щоби родина не могла забезпечити здобуття освіти та культури дітьми, адже пройде час, і вони конституєватимуть націю, у їхніх руках буде прийдешнє та слава» [7, 106].

Освіта має стати державною, коли бажається інтелектуальний прогрес народу. Навіть якщо ця освіта не настільки блискуча, як у приватних закладах, вона має переважати, бо дає повні фундаментальні знання. Тільки розвиваючи школу, Іспанія закладатиме підвалини справжнього національного регенераціонізму, морального, культурного, цивілізованого прогресу народу [7, 107–108].

**Висновки.** Іспанська педагогічна преса на межі XIX – XX століть була важливою інтелектуальною силою. Завдяки пресі ідея «національного регенераціонізму» швидко перетворилася в Іспанії на своєрідну ідеологію. Одне з провідних педагогічних періодичних видань у Королівстві – журнал «Сучасна школа» – наприкінці 1890-х – на початку 1900-х років стало захисником та поширювачем ідеї «просвітницького регенераціонізму». Іспанські педагоги доводили, що, передусім розвиваючи освітню сферу в країні, розбудовуючи систему національної освіти, долаючи масову неграмотність населення, держава зможе стати на шлях відродження, оновлення та піднесення.

## References

1. Alcántara García P. En el siglo XX. *La Escuela Moderna*. Madrid, enero de 1901. № 118, año XI. P. 1–11.
2. Carbonell y Sanchez M. Accion reciproca de la idea y del sentimiento en la regeneracion de un pueblo. *La Escuela Moderna*. 1899, junio. № 99, año IX. P. 401–412.
3. Carbonell y Sanchez M. Educacion nacional. *La Escuela Moderna*. 1899, enero. № 94. P. 4–6.
4. Cervera y Royo A. El presupuesto de instruccion publica. *La Escuela Moderna*. 1903, abril. № 145, año XIII. P. 265–281.
5. Cervera y Royo A. Informe sobre la reorganizacion de las escuelas normales. *La Escuela Moderna*. 1901, octubre. № 127, año XI. P. 277–287.
6. Cervera y Royo A. Reforma de la primera enseñanza. *La Escuela Moderna*. 1899, febrero. № 95, año IX. P. 137–156.
7. Estado actual de la primera enseñanza por Juan Perich y Valls. *La Escuela Moderna*. 1904, febrero. № 155, año XIV. P. 97–109.
8. Giner F. El problema de la educacion nacional y las clases «productoras». *La Escuela Moderna*. 1900, abril. № 109, año X. P. 250–263.
9. Los maestros, la educacion popular y el Estado. Notas de politica pedagogica tomadas del discurso pronunciado por el Sr. D. Rafael M. de Labra en la sesion celebrada por el Senado en 24 de diciembre de 1901. *La Escuela Moderna*. 1902, febrero. № 131. P. 81–97.
10. Martinez y Diaz A. La educacion y el Estado. *La Escuela Moderna*. 1902, enero. № 130, año XII. P. 5–24.
11. Montes Moreno S. «La Escuela Moderna». Revista pedagogica hispano-americana (1891–1934). *Historia de Educacion*. 2000. № 19. P. 413–429.
12. Saiz C. La politica y la pedagogia. *La Escuela Moderna*. Madrid, enero de 1901. № 118, año XI. P. 39–42.

Nosovets V.

ORCID 0009-0001-1968-4970

*Graduate student of the Department of Pedagogy and  
Methodology teaching history and social studies,  
T. H. Shevchenko National University «Chernihiv Colehium»  
(Chernihiv, Ukraine) E-mail: vlad.nosovets402@gmail.com*

**THE IDEA OF «EDUCATIONAL REGENERATIONISM»  
IN THE SPANISH PERIODICAL «MODERN SCHOOL» (1899–1904)**

*The journal «Modern School» was one of the leading pedagogical periodicals in Spain in the years 1891–1934. In the late 1890s and early 1900s, he became a real harbinger of the idea of «educational regenerationism».*

**The purpose of the work** involves studying the content of the Spanish periodical «Modern School» and analyzing the reflection of the idea of «educational regenerationism» in the publications of Spanish teachers in 1899–1904.

**Methodology.** In the course of researching the content of the Spanish periodical «Modern School», which was published at the turn of the 19th and 20th centuries, general scientific methodological approaches were used – systemic, structural-functional, problematic, as well as specific scientific approaches: paradigmatic-pedagogical, comparative-pedagogical, problem-historical, hermeneutic. The main research methods were the pedagogical-retrospective, comparative-comparative, hermeneutics method.

**Scientific novelty.** The article shows that the idea of «educational regenerationism» was key in the Spanish periodical «Modern School» in 1899–1904.

**Conclusions.** One of the leading pedagogical periodicals in the Kingdom of Spain – the journal «Modern School» – in the late 1890s and early 1900s became a defender and spreader of the idea of «educational regenerationism». Spanish teachers proved that, first of all, developing the educational sphere in the country, building the national education system, overcoming the mass illiteracy of the population, the state will be able to embark on the path of revival, renewal and elevation.

**Key words:** periodical «Modern School», «educational regenerationism», Spanish teachers, pedagogical periodicals.

Стаття надійшла до редакції 11.11.2024 р.

Рецензент: доктор педагогічних наук, професор С. В. Грищенко